

TOPONÍMIA DELS POBLES VALENCIANS

CATÍ

L'ALT MAESTRAT

ACADEMIA
VALENCIANA
DE LA LLINGÜA

AJUNTAMENT
DE CATÍ

ACADÈMIA VALENCIANA DE LA LLENGUA
SECCIÓ D'ONOMÀSTICA

COORDINACIÓ I GESTIÓ
Unitat de Recursos Tecnicolingüístics

RECALL I TEXT
Maria Teresa Sabaté i Sanz

DISSENY
Vicent Almar

MAQUETACIÓ I GRAFISME
Guillermo Tomás Lull

© Acadèmia Valenciana de la Llengua

Col·lecció: Onomàstica i Toponímia
Sèrie: Toponímia dels Pobles Valencians
Catí, 112

Editat per: Publicacions de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua
Av. de la Constitució, 284
46019 València
Tel.: 96 387 40 23
Adreça electrònica: avl@gva.es

Amb la col·laboració de l'Ajuntament de Catí

ISBN: 978-84-482-4810-9
Depòsit legal: V-1606-2008
Impressió: Graphic 3

www.avl.gva.es

CATÍ

El municipi de Catí, situat en la comarca de l'Alt Maestrat, es troba sobre una plana a 661 metres sobre el nivell del mar. Els 102,30 km² que formen el terme municipal es troben envoltats pels termes de Morella, Xert, la Salzadella, Sant Mateu, Tírig, Albocàsser, Vilar de Canes i Ares del Maestrat. El terme està format per dos grans valls: al nord, la partida de la Font de Catí i al sud, la vall dels Cirerers.

Encara que per la seua situació geogràfica Catí és prou pla, hi ha importants elevacions: al nord, la serra d'Espadella; a l'est, la serra del Molló, on trobem el morral del Buitre, el morral del Puig Cabrer i el molló de Cinc Termes, anomenat així perquè en el seu cim s'ajunten Tírig, la Salzadella, Sant Mateu, Xert i Catí; al sud s'eleva el tossal d'en Rabassa i, finalment, a l'oest tenim la Moleta, els Campanarets i el tossal de la Nevera.

El terme de Catí compta amb nombroses ermites. Té un interès especial la de l'Avellà, enclavada en un preciós paisatge al qual s'accidix per un túnel de més de 300 metres. Durant els mesos d'estiu constitueix un lloc turístic amb oferta de fondes i xalets; a l'hivern resulta un lloc idoni per a la pràctica del senderisme i el contacte amb la natura. A tot arreu es coneixen les qualitats de la font de l'Avellà i dels seus antiquíssims banys que fins i tot eren ja coneguts pels àrabs. En la plana de la vall dels Cirerers, s'alça l'ermita dedicada a la Mare de Déu del Pilar, ubicada en el centre d'un prat que unix la població amb l'enllaç de Benassal; és del segle XVII i va ser edificada en el mateix lloc on des de temps immemorial es repartia el pa i es beneïen els camps cada tres de maig. L'ermita i la capella de Sant Vicent Ferrer es construïren en la font que du el seu nom en commemoració de la visita que el sant va fer a la població l'any 1410. L'ermita de Santa Anna, que es troba situada a mig quilòmetre del nucli urbà, va ser construïda el 1441.

Els orígens del poble de Catí es remunten a l'època musulmana, sempre depenent del castell de Morella. Podem assegurar que el poble de Catí existia ja amb este nom a finals de l'any 1230 o principis del 1231, quan s'inicia la conquesta del castell de Morella i de tots els seus territoris per en Balasc d'Alagó i Jaume I. El dia 25 de gener de 1239 en Balasc d'Alagó atorgà la carta pobla a en Ramon de Bocona i a 40 pobladors més d'origen lleidatà. Ja des d'un principi el terme es dividix en dos partides principals: la Font de Catí, on alguns situen la primitiva població, i la Vall dels Cirerers. L'any 1374 Jaume Castellà va vendre de nou Catí a la vila de Morella, de la qual s'aconseguirà la independència el 9 de febrer de 1691.

El comerç de la llana va donar a Catí la seua època més puixant, de la qual conserva la Llotja o Casa de la Vila, la Casa de Miralles o de Sant Joan,

la casa del Delme i altres cases senyoriales. L'església gòtica es començà a construir en el segle XIV i s'amplià en el segle XVIII amb la capella de la Comunió, que conserva uns frescs contemporanis de la construcció de l'ermita de l'Àvellà, també de gran qualitat artística i gran bellesa. Destaca el famós retaule del segle XV, dedicat a Sant Llorenç i Sant Pere de Verona, pintat per Jacomart.

Les activitats econòmiques tradicionals són l'agricultura i la ramaderia, però la indústria més important al llarg dels segles ha sigut, com ja hem dit, la fabricació de teixits de llana. També trobem documents antics que fan referència a la mestria dels cerers de Catí. Hui en dia encara hi ha artesans, però en altres sectors: el del moble rústic i l'alimentari (torró, formatge i embotit).

Cal remarcar la disminució de la població durant tot el segle XX a causa de l'emigració i de la baixa natalitat, principalment durant la postguerra. Així s'ha passat, de 2.332 habitants en l'any 1900, a 853 en l'actualitat. No cal oblidar, però, que a hores d'ara és un indret molt atractiu per al turisme rural a causa de la seua ubicació, l'abundància de monuments, la gastronomia i, sobretot, per l'augment de l'oferta d'allotjament.

ELEMENTS FÍSICS

Orografia

Cantal de l'Aleta
Cap dels Mollons
Collet de la Boixera
Cova Contera
Cova Cremada
Cova del Pou Cruó
Cova Llonga
Coves de Miralles
Coveta de Catí
el Collado
el Forat del Xoto
el Mig-querol
el Nugorro
el Puntal
el Tossal (o el Curulló)
els Campanarets
la Botellera
la Covassa
la Llobatera
la Mola
la Moleta
la Palatella
la Selleta
la Talaia
la Volta del Marro
les Calduques
Lloma del Fenassar
Lloma dels Catxos
Lloma dels Blaios
Lloma Fenassa
Mola de la Llacunassa
Mola del Puig Cabrer
Mola Plana
Moles de Catí
Moleta de la Pastora
Moleta Redona
Molló de Centelles
Molló de Cinc Termes
Molló de Jacint
Morrall d'Estaques
Morrall del Buitre
Morrall del Puig Cabrer
Muntanya de la Torreta
Muntanyeta de Miralles
Pla de Catalina
Planets Verds
Puntal de la Rocassa
Puntal de la Savina
Puntalet del Tio Sales
Roca d'Aores
Roca de la Botellera
Roca de Migdia
Roca del Salt
Roca dels Déus
Roca Roja
Serra d'Espadella
Serra de Sant Vicent
Serra del Molló
Tossal d'en Rabassa
Tossal de Calduc
Tossal de la Cogullada
Tossal de la Font de Moltó
Tossal de la Fontanella
Tossal de la Nevera
Tossal de les Carrasques de les Bales
Tossal de Narravades
Tossal de Pedrafita
Tossal del Clapissar
Tossal del Mas d'en Ferre
Tossal del Mas d'en Figuera
Tossal del Mas de Blai
Tossal del Mas de Martí
Tossal del Mas de Matxa
Tossal del Mas de Racó
Tossal del Mas del Rei
Tossal del Mas del Vent
Tossal del Rei
Tossal dels Povets
Tossalet de Baix
Tossalet de Dalt
Tossals de la Deveseta

Hidrografia natural

Barranc d'en Gata
Barranc d'en Sirell
Barranc d'en Roig
Barranc d'Espadella
Barranc de Barrulles
Barranc de Fiós
Barranc de Jacint
Barranc de l'Avellà
Barranc de l'Empriu
Barranc de l'Estaló
Barranc de la Bassa
Barranc de la Cova
Barranc de la Cova Contera
Barranc de la Coveta de la Vaca
Barranc de la Font de la Canaleta
Barranc de la Font de Moltó
Barranc de la Fontanella
Barranc de la Lluïsa
Barranc de la Moleta
Barranc de la Redona
Barranc de la Sant-joana
Barranc de la Tova
Barranc de la Valltorta (o Rambla de la Morellana)
Barranc de les Ombrietes
Barranc de les Ortigues
Barranc de Maso
Barranc de Sant Vicent
Barranc de Trencatafarres
Barranc de Vallivana
Barranc del Corral de la Bassa
Barranc del Corral Nou

Barranc del Gatellar
Barranc del Mas de Blai
Barranc del Mas de Narravades
Barranc del Mas de Roca
Barranc del Mas de Segarra
Barranc del Mas del Rei
Barranc del Mas Vell
Barranc del Pou Partit
Barranc del Puig Cabrer
Barranc dels Buscarrons
Barranc dels Cirers
Barranc dels Gaviesos
Barranc dels Vicaris
Barranquet de la Ferradura
Basses del Puig Cabrer
els Clots
Font d'Avinyó
Font de Barrulles
Font de l'Avellà
Font de la Canaleta
Font de la Masada
Font de les Ortigues
Font de Moltó
Font del Gatellar
Font del Mas d'en Ros
Font del Mas de la Font
Fonteta del Fenassar
l'Estretet
Rambla de Cervera (o d'Antolí)
Rambla de la Belluga
Rambla del Molí

Hidrografia artificial

Abeurador de la Fonteta
Bassa Blanca (del Mas de Narravades)
Bassa Blanca (del Mas del Rei)
Bassa d'en Sanç
Bassa d'Espadella
Bassa de l'Agüelo
Bassa de la Fontanella
Bassa del Bosquet
Bassa del Coll
Bassa del Collet
Bassa del Fenassar
Bassa del Mas d'Ombrieta
Bassa del Mas de Jota
Bassa del Mas de la Piga
Bassa del Mas de Matxa
Bassa del Mas de Roblasco
Bassa del Mas de Sant Vicent
Bassa del Mas de Segarra de Baix
Bassa del Mas de Segarra de Dalt
Bassa del Negret
Bassa del Pou d'en Collet Ferrer
Bassa del Roure
Bassa dels Bancalets
Bassa dels Carabassins
Bassa dels Pous
Bassa Seca

Basses del Mas de Blai
Basses del Puig Cabrer
Basseta de la Mola
Basseta del Mas d'Espadella
Nevera del Mas de la Serra
Nevera Vella
Pou Ample
Pou d'Espadella
Pou de Català
Pou de l'Avinyó
Pou de la Sant-joana
Pou de la Torreta
Pou de la Vall

Pou de les Ombrietes
Pou del Consell
Pou del Mas d'en Bono
Pou del Mas de la Costereta
Pou del Tio Julià
Pou dels Regalls
Pou Nou
Pous de l'Ermита
Povet de Tronxo
Povet del Pou Partit
Sénia de la Senyoreta
Sénia i Pou del Pintor
Sénies dels Canyamerós

PRESENCIA HUMANA

Poblament

Aldani
Barraca Assolada
Barraques de Pedra de la Torreta
Caseta dels Forcats
Catí
Corral d'Aureli
Corral d'Hermenegild
Corral d'Ismael de la Torreta
Corral de la Bassa
Corral de la Coma
Corral de Miquel de la Torreta
Corral de Miralles
Corral del Mas de la Font
Corral del Notari
Corral dels Gaviesos
Corral Nou del Puig Cabrer
Corrals de Ribó
els Masets
Hostal del Mestre
Hostalet del Roig
la Caseta
la Corralissa
Mas Cremat
Mas d'Antolí
Mas d'Eiximeno
Mas d'Eiximeno Vell
Mas d'en Bono
Mas d'en Borrós
Mas d'en Ferre
Mas d'en Figuera

Mas d'en Gatella
Mas d'en Rabosa
Mas d'en Ramon
Mas d'en Serrut
Mas d'en Torres
Mas d'Espadella
Mas d'Eugeni
Mas d'Evarist
Mas d'Olzina
Mas d'Ombrieta
Mas de Blai
Mas de Cagueta
Mas de Conill
Mas de Costereta
Mas de Fontanella
Mas de Jaume Vicent
Mas de Jota
Mas de Jovaní
Mas de l'Esquerrer
Mas de la Cabrida
Mas de la Coma
Mas de la Costereta
Mas de la Deveseta
Mas de la Fardada
Mas de la Farola
Mas de la Font
Mas de la Font de Baix
Mas de la Font de Dalt
Mas de la Macipona
Mas de la Moleta Redona

Mas de la Serra
Mas de la Serrada
Mas de la Torreta
Mas de la Viuda
Mas de les Ombrietes
Mas de Maria
Mas de Marín
Mas de Martí
Mas de Matxa
Mas de Montfort
Mas de Nadalet
Mas de Nadella
Mas de Narravades
Mas de Portapà
Mas de Puig
Mas de Racó
Mas de Roblasco
Mas de Sant Vicent
Mas de Segarra de Baix
Mas de Segarra de Dalt
Mas de Toni

Mas de Traver
Mas del Collet
Mas del Corral de la Bassa
Mas del Gatellar
Mas del Pilar
Mas del Puig Cabrer
Mas del Rei
Mas del Tio Julià
Mas dels Quints
Mas Nou de Malapiga
Mas Vell
Mas Vell de la Piga
Maset de Bocatort
Maset de la Rosa
Maset de les Rambles
Maset de Marín
Maset de Safondo
Maset del Vent
Segon Mas de Marín
Venta de Gabí
Venta de l'Aire

Vies de comunicació

Assagador d'Andreseta
Assagador del Barranc de la Font
de la Canaleta
Assagador Real de Tírig
Camí d'Ares del Maestrat
Camí de Catí a Albocàsser
Camí de l'Avellà
Camí de l'Empriu
Camí de l'Hostal del Mestre
Camí de la Carrasca
Camí de la Costereta
Camí de la Macipona
Camí de la Sant-joana
Camí de la Travessa
Camí de la Vall
Camí de la Venta de Gabí
Camí de la Venta de l'Aire
Camí de les Caseres
Camí de les Eres
Camí de les Rambles
Camí de Sant Josep
Camí de Sant Vicent
Camí del Barranc de la Redona
Camí del Bosc

Camí del Cap del Terme
Camí del Mas Cremat
Camí del Mas d'en Borràs
Camí del Mas d'en Ferre
Camí del Mas d'en Figuera
Camí del Mas d'en Gatella
Camí del Mas d'en Ramon
Camí del Mas d'en Serrut
Camí del Mas d'Espadella
Camí del Mas d'Olzina
Camí del Mas d'Ombrieta
Camí del Mas de Costereta
Camí del Mas de Jaume
Camí del Mas de l'Esquerrer
Camí del Mas de la Coma
Camí del Mas de la Font de Baix
Camí del Mas de la Moleta Redona
Camí del Mas de Nadella
Camí del Mas de Racó
Camí del Mas de Roblasco
Camí del Mas de Safondo
Camí del Mas de Sant Vicent
Camí del Mas de Segarra
Camí del Mas de Traver

Camí del Mas del Bosquet
Camí del Mas del Corral de la
Bassa
Camí del Mas Vell
Camí del Pla del Castell
Camí del Puig Cabrer
Camí dels Clapers
Camí dels Masets
Camí dels Povets

Camí dels Regalls
Carretera d'Albocàsser a Catí
Carretera de Catí
Carretera de Morella
Carretera de Tírig
Carretera de Vilafranca
Carretera de Vilar de Canes
Pont d'en Gatella
Vereda de Catí

PARTIDES, PARATGES I ALTRES LLOCS D'INTERÉS

Partides i paratges

Andreseta
Antolí
Bosc del Mas Vell
Darrere el Mur
Darrere el Nou
Descansador de la Mola de la
Llacunassa
Descansador de la Pedrafita
Descansador del Comunet de
l'Ombrieta
Descansador del Depòsit
Descansador del Mas de la Font
Descansador del Mas del Gatellar
Descansador del Mas Nou
Descansador del Pou Nou
el Bancal Gros
el Barranc de Jacint
el Barranc de l'Avellà
el Barranc de la Frescor
el Barranc de Salvassòria
el Barranc dels Cirers
el Barranquet
el Basto
el Bofetó
el Bosc
el Camí del Bosc
el Camí del Pou de Macip
el Corral de l'Esquerrer
el Corral de la Bassa
el Corral de la Gaia
el Corral Nou
el Fenassar
el Gatellar

el Mas d'en Bono
el Mas d'en Ferrer
el Mas d'en Figuera
el Mas d'en Ramon
el Mas d'en Serrut
el Mas d'en Torres
el Mas d'Epruno
el Mas d'Eugeni
el Mas de Blai
el Mas de Conill
el Mas de Jovaní
el Mas de l'Avellà
el Mas de l'Ombrieta
el Mas de la Cabrida
el Mas de la Font
el Mas de la Piga
el Mas de la Rambla
el Mas de Nadalet
el Mas de Nadella
el Mas de Narravades
el Mas de Puig
el Mas de Racó
el Mas de Segarra
el Mas dels Canyameros
el Mas Nou
el Migarro
el Molí de Galià
el Parral
el Peiró
el Peiró de la Font Vella
el Pla
el Pla del Bosc
el Pou de la Roca

el Pou de Macip
el Pou Nou
el Puig Cabrer
el Tancat de Polònia
el Tossal d'en Rabassa
els Bosquets
els Bovalars
els Campanarets
els Camps
els Masets
els Mitjans
els Plans
els Quints
els Racons dels Pelats
els Regalls
els Terrers
Era de la Pastora
Era de Randero
Era de Dualde
l'Avellà
l'Espadella
l'Hostal del Mestre
l'Hostal del Roig
l'Ombrieta
la Bassa de Rosa
la Bassa del Coll
la Bassa del Mas d'en Torres
la Coma
la Cometa
la Costereta
la Cova
la Cova de la Costereta
la Cova Serrada
la Deveseta
la Font de Catí
la Font Vella
la Fontanella

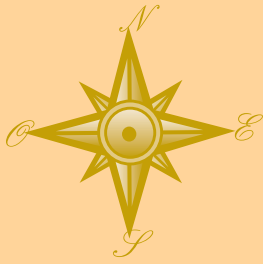
la Fonteta
la Funda
la Macipona
la Mola
la Moleta
la Pedrafita
la Planeta
la Rambleta
la Roca del Moro
la Roqueta de Jovaní
la Sénia
la Serra
la Teuleria
la Torreta
la Tova
la Vall
la Vall dels Cirerers
les Caseres
les Costeres de Guatla
les Costes del Mas de Montfort
les Foies
les Llacunes
les Llomes del Mas Vell
les Moles del Pou Partit
les Muntanyetes
les Ombrietes
les Planes
les Ribes
les Sorts
les Til·les
Mostela
Portapà
Sant Josep
Santa Anna
Solar de Miralles
Xamenos

Altres llocs d'interés

Ermita de la Mare de Déu del
Pilar
Ermita de Sant Vicent

Molló del Pou Partit
Santuari de l'Avellà

Elements físics

TERME DE MORELLA

TERME DE XERT

TERME DE SANT MATEU

TERME DE LA SALZADELLA

TERME DE TÍRIG

TERME D'ALBOCÀSSER

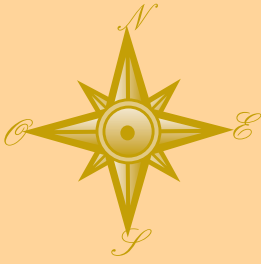
TERME D'ARES DEL MAESTRAT

TERME DE VILAR DE CANES

- Capital de municipi
- Carretera
- Barranc
- Muntanya
- Pic, roca
- Font
- Bassa, depòsit
- Nevera
- Pou
- Cova
- SERRA**
- Depressió
- Pla

Presència humana

TERME DE MORELLA

TERME DE XERT

TERME DE SANT MATEU
TERME DE LA SALZADELLA

TERME DE TÍRIG

TERME D'ALBOCÀSSER

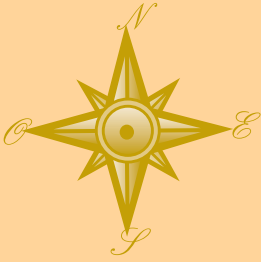
TERME D'ARES
DEL MAESTRAT

TERME DE VILAR DE CANES

- Capital de municipi
- Carretera
- Barranc
- Camí
- Mas, casa, corral
- Pont

Partides, paratges i altres llocs d'interés

TERME DE MORELLA

TERME DE XERT

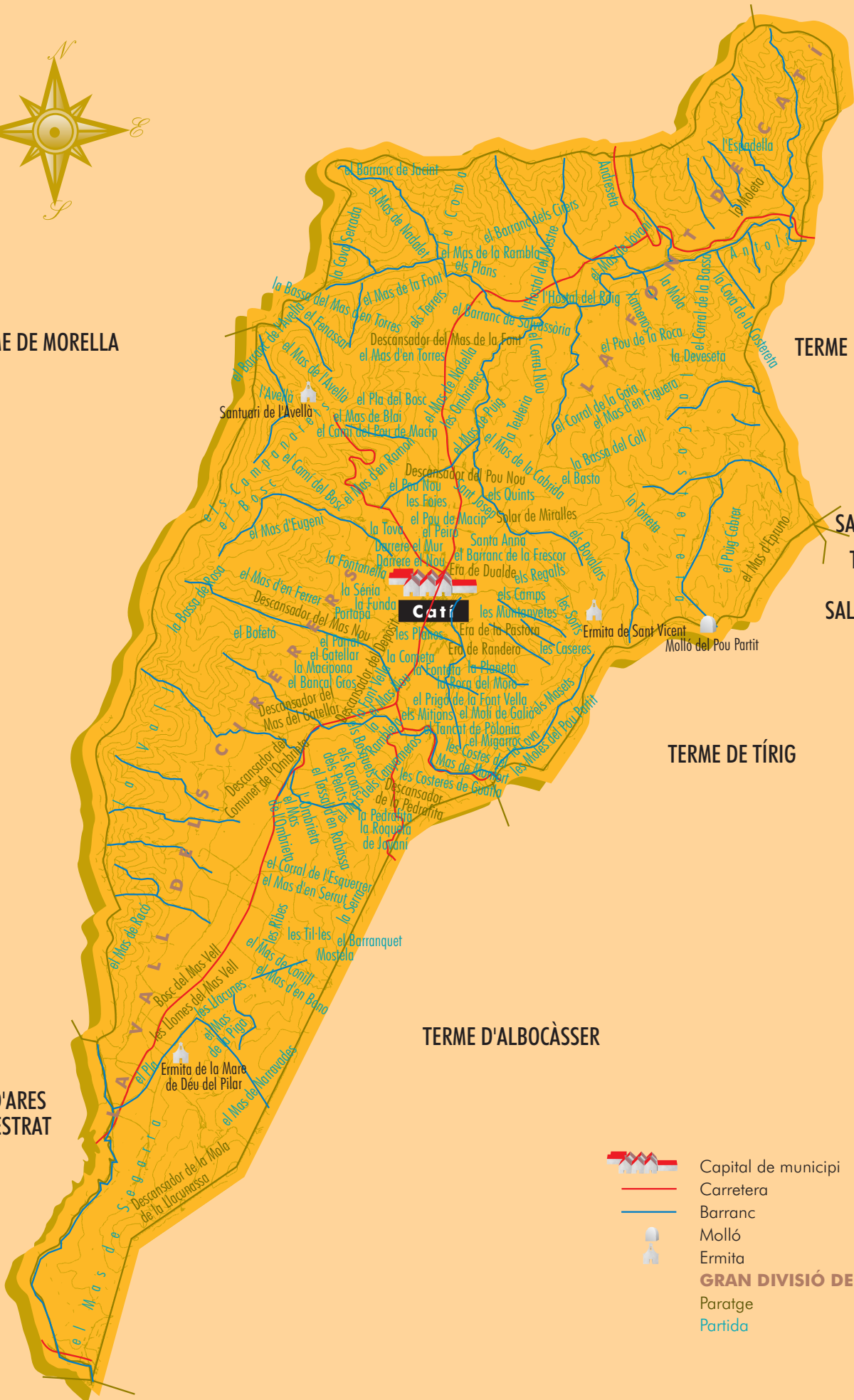
TERME DE
SANT MATEU
TERME DE LA
SALZADELLA

TERME DE TÍRIG

TERME D'ALBOCÀSSER

TERME D'ARES
DEL MAESTRAT

TERME DE VILAR DE CANES

Capital de municipi

Carretera

Barranc

Molló

Ermita

GRAN DIVISIÓ DE TERME

Paratge

Partida